

САНА ОЛОХ

12+

2021 сүл
Ахсынньы
3 күнэ
бээтинсэ
№ 69 (11822)

Чурапчы улуунун хаһыата • ХАҢЫАТ 1931 СҮЛ АЛТЫННЫ 15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР • @sanaoloh

бээтинсэ ахсынньы 3> субуота ахсынньы 4> баскыйыанньа ахсынньы 5> бэнидиэнник ахсынньы 6> олтуорунньук ахсынньы 7> сэрэдэ ахсынньы 8> чаппиэр ахсынньы 9

— УЛУУСКА — БУ КҮННЭРГЭ —

КЫТААНАХХА ОСКУОЛА-САД АҢЫЛЛЫБЫТАР ИЛ ДАРХАН ЫАЛДЫТТААТА

Кытаанах нэһилиэгэр 90 да 25 миэстэлээх оскуола-сад аһылынна. Үөрүүлээх күнгэ СӨ Ил Дархана Айсен Николаев ыалдьыттаата. Оскуола «Тыа сириҥ кэлимник сайыннары» бырагырааманан тутулунна. Ил Дархан Айсен Николаев эбэрдэлээн туран, өссө ситиһиилээхтик үлэлээн, Улуу Арассыыйага тийэ биллэр дьон үүнэн табыстыһынар диэтэ уонна оскуолага автобус ыалларыгар сэртификэти туттарда.

Оскуола дириэктэрэ Вячеслав Яковлев: «Бүгүн биһиги үөрүүлээх күн. Өр кэтэспит, ыра санаа онгостубут оскуолабыт аһылынна. Биһиги оскуолабытыгар улуу тириэньэр Дмитрий Петрович Коржин, худуоһунньук Афанасий Петрович Собакин, суруйааччы Василий Семенович Яковлев - Далан, сахалартан бастагы психологической наука доктора Анастасия Петровна Оконешникова, сахалартан бастагы филологической наука доктора Евдокия Иннокентьевна Коркина курдук биллиилээх дьон үөрэммиттэрэ.

Оскуолабыт 2016 сыллаахха уокка былдьанан, 4 сириҥнэ үөрэнэн кэлибит. Олорбут да, учууталларбыт да маньык үөрэнэн эрэдэннилэр. Оттон бүгүн тупсабай усуллубуйалаах, сана, таас оскуолага кириэн, кинилэр үөрүүлэрэ мунура суох. Онон СӨ Ил Дарханыгар Айсен Сергеевичкэ, өрөспүүбүлүкэ Бырабыыталыстыбатыгар, оскуолабыт олоххо кириэригэр сүүрбүт-көппүт биһир дойдубаахтарбытыгар, выпускниктарбытыгар уонна генеральной бэдэрээччиһипитигэр «Восток-Капитал» тэриптэбэ

махтанабыт», - диэн этэр.

Нэһилиэк олохтооҕо Лена Пономарева: «Кытаанахтар баҕа санаабыт дьэ туолла, сана оскуолаһаннабыт. Бу сыллар тухары оскуолабыт олох араас кыһарбаннарын туораан кэллэ. Ол курдук, тымныы да

оскуола, эргэ да оскуола, онтон олох да умайан хаалан, уустук кэмнэри аастыбыт. Үрдүк салалталар биһиги кыһалҕабытын, көрдөһүүбүтүн ылынан, сана оскуоланы дьэндэтэн кэбистилэр. Онон быйыл бастагы кылааска барбыт сиэним сабыс-сана

оскуолага үөрэнэр буолбуттун үөрбүн», - диэн санаатын үлэстэр. Үөрүүлээх түгэнтэн кылгас репортажтары QR-коду баттаан көрүн.

Марфа ПЕТРОВА.

Ытык оскуола уонна «Биһик» уһууаан үбүлүүдээх сылларыгар

Сэттинньи 27 күнүгэр Т.М. Каженин аатынан Арыылаах орто оскуолатын 130, 050 саадын 55 сылларын үбүлүүдээх тэрээһинэ үрдүк таһымнаахтык буолан ааста.

СӨ Ил Түмэн дьокутааттара Феодосия Габышева, Михаил Гуляев, улуус дьокутааттарын Сэбиэтин бэрэссэдээтэлэ Афанасий Захаров, СӨ үөрэххэ бэрэссэдээтэлэ министриэтибэтин ресурснай уонна наукаҕа министриэтибэтин ресурснай уонна хааччыылы киинин дириэктэрэ Василий Петров, улуус дьаһалтатын социальнай бөлүгүростарга салалтатын начаалынньыга Антонина Капрынова, улуустаабы үөрэх салалтатын начаалынньыга Юрий Посельский, Арыылаах нэһилиэгин баһылыга Алексей Лобанов кыттыны ыллылар. Маны сэргэ биллэр-көстөр политической уонна судаарыстыбаннай дизйэтэл Иван Винокуровка анаммыт кинигэ ааптара Михаил Друзянов, оскуола, уһууаан кэлэктииптэрэ, үлэлээн ааспыт дириэктэрдэр, оскуола сайдыытыгар кыллааттарын киллэрбит попечителлэр, научнай хайысхалаах үлэлэри салайыыга сүбэ-ама буолар тутуах дьон

уо.д.а.ынырыылаах ыалдьыттарынан буоллулар.

Арыылаах орто оскуолатын дириэктэрэ Владислав Скрябин сүрүн дакылаатыгар оскуола устуоруйатын, сана сүүрээһинин, ситиһиилэрин инники былааннарын сийилии сырдатта.

Үөрүүлээх түгэнтэ өрөспүүбүлүкэ, улуус үөрэхтээһинин сайдыытыгар бастыг көрдөрүүлээх сүткэн кылааттарын киллэрибит оскуола үлэһиттэрин, бэтэрээннэрин чиэстэтилэр. Кинилэргэ өрөспүүбүлүкэ үрдүк салалтатын, улуус дьаһалтатын бочуоттаах бэллэлэрэ, грамоталара, эбэрдэ суруктара ытыс тыаһын ортотугар туттарылынна.

СӨ Ил Түмэн дьокутаата Феодосия Габышева: «Олох тэтимин сайдыытынан үөрэх кыһата толору хааччылыылаах, бары өттүнэн тупсабай, сылаас буолуохтаах. Чуолаан ыраах сытар нэһиликтэргэ оскуола-саад тутуутун сыһымык туруорсан кэлибит. Чурапчы улуунугар Улахан Күөлгэ, Мырылаба, Болтонобо уо.д.а. таас оскуола-саадтара үлэһэ кириэн, Арассыыйага биһир бастыг көрдөрүүлээх

улуус аатын ылар. Арыылаах сана оскуолатын бырайыагын докумуона ситэн-хотон бэлэм эбит. Тыа сириҥ сайдыытыгар туһуламмыт бырагырааманы туһанан, туттарыахпыт диэн эрэннэрбим», - диэн эттэ.

СӨ үөрэххэ уонна наукаҕа министриэтибэтин ресурснай хааччыылы киинин дириэктэрэ Василий Петров Арыылаах орто оскуолага эһиһил «Үөрэхтээһин» национальнай бырайыак иһинэн үлэһипир «Сыһппаранан үөрэхтээһин эйгэтэ» федеральнай бырайыак кыттыылааҕа буолбутун иһитиннэриитэ өссө биһир үөрүүлээх сонунунан буолла. Ол эбэтэр, бу аныгылыы эйгэни олоххо киллэрэргэ оскуола матырыйаальнай-техническэй баазата «Үөрэхтээһин» национальнай бырайыагынан санардыллыаҕа.

Оскуола дириэктэрэ ынырыылаах ыалдьыттарга сана сүрэхтэммит Иван Николаевич Винокуров туһунан уонна оскуола үбүлүүдээх кинигэлэрин бэлэхтээтэ.

Дьоро күн эбэрдэ кэнсиэринэн түмүктэннэ.

Бу күн улуус уонна өрөспүүбүлүкэ дьаһалтатын бэрэстэбиитэллэрэ төлөпүүн нөҥүө дойдуга Бэрэсидьиэниттэн тус кыһалҕатын туруорсубут Арыылаах орто оскуолатын 8-с кылааһын үөрэнээччитин Алеша Сокольниковы тийээн көрүстүлэр. Кини эдьийигэр Елена Валерьевнага илин-атах буолан, сүөгү итиитигэр көмөлөһөр эбит. Күнгэ 30 киһи баҕа диэри үгүтү биэрэр ынахтара Анфиса өлбүтүгэр олус хомойон, сана ынах ыларга көмөлөһөрүгэр дойдуга Бэрэсидьиэнин быһа биэриитигэр эрийэн тийээн, көрдөспүтэ. Ол көрдөһүүтүн толорон, улуус дьаһалтата ынаһын Мындабаайыттан тийээн аҕалан биэрдилэр.

Бу түгэн дойдуга урдүкү былааһа кыра оботуттан ытык кырдыаһыгар тийэ чугаһын, нэһилиэһин кыһалҕатын болбонтото суох хаалларбатын көрдөрдө.

Марфа ПЕТРОВА.

— БОЛБОЙУН —

2022 сьлга буолаары турар уларыыйылар

Муус устар 30 күнүгэр тахсыбыт Араассыйа Федерациятын 126 нүмэрдээх Федеральнай сокуонугар олобуран, 2022 сылтохсунуу 1 күнүттэн проактивнай (беззаявительнай) босуобуйа төлөбүрдүгэр кириэхтээхпит.

Больничнай лиис барыта электроннай көрүгүнэн арз. онотуллорба, кумаарынан барыллар. больничнай диэн суох буолар.

Тэрилтэлэр уонна Пуонда икки ардыларыгар булгуччулаах электроннай докумун барыта көрүллэр буолар. Тэрилтэлэр больничнай аабыллыгыгар туһаннаах дааннайдары 3 үлэ күнүн иһигэр Пуондага ыттар буолуохтара. Бу барыта цифровой форматынан онотуллан, больничнай анаарыгар тэрилтэ (үлэ биярээччи) кыттыгынан амматта, ол эрэри толору дааннай барыта соробор ситэтэ суох буолуон сөп. Бэлиэтээн эттэххэ, өскөтүн үлэ биярээччи Пуондага түһэрэр болдьобун кэстэбинэ, эбэтэр дааннайын түһэрбэтэх буолларына, административнай эппиэтинээхтэ тэрдыллар. Ол иһин тэрилтэлэр болдьобу хэспээх, сыһыата суох дааннайдары ытталларыгар анаан, Пуонда "Социальнай электроннай документооборот", кытатан эттэххэ, СЭДО диэн систиэмэни тамак үлэбэ киллэрдэ.

Үлэ атилибиккэ олобуран, федеральнай сокуон уонна «проактивнай» больничнай төлөбүрүн мэхэнысима олохо кириэригэр

бары муниципальнай тэрилтэ баһылыктарыгар, юридическай тэрилтэлэргэ уонна урбаниһыттарга СЭДО систиэмэтигэр будьыл, ахсынны 10 күнүгэр диэри холбонуохтаахтарын туһунан иһитиннэрийи сорук быһыытынан турар.

Бу үлэиригэр Социальнай страховкалааһын пуондатын уонна үлэ биярээччилэри кытта хардарыта дьайсар информационнай ситим (СЭДО) баар буолара ирдэниллэр. СЭДО-ба холбонор уустуга суох. Тэрилтэлэр отчуоттарын КОНТУР, СБИС, 1С уо.д.а. бырагыраамалар нэһүе туттарааччылар бары холбонуохтарын наада. «Проактивнай» диэн тутуй диир буоллаха, манньык киһи ыарыйдагына, медицинскэй тэрилтэ «Электроннай больничнай лиис» арыйар-сабар, ол туһунан истии быһа Социальнай страховкалааһын пуондатыгар тиийэр. Пуонда бу туһунан иһитиннэрийини үлэ биярээччигэ ыттар. Дьэ, манна СЭДО-ба холбонуулар наада. Үлэ биярээччи 3 үлэ хонугун иһигэр Пуондага ирдэниллэр сибикиэннэһи ыттар. Онтон Пуонда босуобуйаны үлэһиккэ төлүүр. Манньык «проактивнай» нэһүе быһа турх баар Социальнай страховкалааһын пуондатын нэһүе босуобуйа бары көрүнэ төлөмөр буолар.

Уопсайынан эттэххэ, бу санга «проактивнай» кириин уонна «электроннай» больничнай лиис» ылдыбыт киһиэхэ медицинскэй тэрилтэлэргэ уонна

да ытын информационнай ситим кыттылаахтарыгар олохторун, үлэлэрин чөлүтэр, судургутулар аналлаах.

Өссө биир сүрүн уларыыйы быйыл 2021 сыл, балаһан ыйын 1 күнүттэн кирибитэ. Ого төрүөбүттэн 7 сааһыгар диэри кэмтэ ыарыйдагына, «больничнай лиис» үлэ ыстааһыттан тутулуга суох болло, больничнай лиис, холбур, үлэ ыстааһыттан тутулуга манньык 5 сьлга диэри -80% төлөмөр; 5-8 сьлга диэри 80%, 8 сьлтан үлэһэ 100%. Больничнай лиис төлөбүрү аабылларыгар үлэһит 2 инники сьллаабы хамнастарыттан таһаарыллар. Холбур: үлэһит балаһан ыйын 1 күнүттэн 10 күнүгэр диэри ылдыбыт. Ол аата 10 хонуктаах больничнай лиис. Манна 2019 уонна 2020 сьллаабы хамнастарын абаһлар уонна 730 хонукка түнэтиллэр. Бу 1 күннээх харчыта тахсар. 1 күннээх харчытын 10 ылдыбыт хонугар төсүллэнэр. Мантан 13% подоходнай нолуок тутуллар.

2020 сьлга COVID-19 ыарыы тэнийбитэ. Бу дьанынан сибиэстээн, биһиги үлэһитигэр эмиз эбим төлөбүр үлэти кирибитэ. Араассыйа Федерациятын Бырабыыталыстыбатын 1762 нүмэрдээх 2020 сьл алтынны 30 күнүгэр тахсыбыт уураагар олобуран, кыһыл зонага уонна ити ыарыыга сыһаннаах үлэһит сьлдьар медицинэ үлэһиттигэр Социальнай страховкалааһын пуондата эбим

төлөбүрдэри онорор. Бу төлөбүрдэр сэттинны ый 1 күнүттэн төлөмөр буолбуттара.

Үлэһит сьлдьан сибиэстээн буолбуттара, өлүү табыс табыһа, биир кэлим босуобуйа анаар. Уйтар ололоох дьонно ололоругар ылдыабы босуобуйа төлөмөр.

Эмиз бу дьанынан сибиэстээн, Араассыйа Федерациятын Бырабыыталыстыбатын 2021 сьл, кулун тутар 13 күнүгэр тахсыбыт 362 нүмэрдээх уураагар олобуран, тэрилтэлэргэ уонна урбаниһыттарга судаарыстыбаннай өйөбүл төлөмөр буолла. Ол эбэтэр үлэти суохтар учуоттарыгар атырдыах ыйын 1 күнүгэр диэри турар дьону үлэбэ ылдыахтарына, хамнастарыгар субсидия төлөмөр. Бу кьабынан Чурапчы улуугугар күн бүтүн 2 урбаниһыт 2 үлэһити үлэбэ ылан, субсидияны туһанна. Бу үлэ Чурапчытаабы Дьарыктаах буолуу киинин кытта барар. Уопсайынан, Социальнай страховкалааһын пуондатын үлэтин хайысхата араас уонна кээн.

Ыйытыктаах буоллаахытына, 42-180 нүмэргэ зрийэн билсикэюитин сөп. Социальнай страховкалааһын пуондатын эрэгийианнаабы отделиккэтин Саха сиринээби салаатын «Сухал лиинийэ» төлөпүөнэ үлэһит: 318-111.

Изабелла СОБАКИНА,
Социальнай страховкалааһын
пуондатын Чурапчытаабы
боломучунайа.

— ВЫБОРЫ — 2021 —

достойный труд и достойное будущее!

Мы идем на выборы, чтобы:

- принимать грамотные решения и нормативные акты, которые сделают жизнь лучше, благополучнее;
- помогать избирателям отстаивать их законные интересы;
- сотрудничать со всеми, кто реально желает и может работать на благо жителей поселений;
- работать в тесном контакте с избирателями и отчитываться о проделанной работе.

В программу включены ключевые задачи и проблемы, которые мы последовательно будем решать:

- Развитие человеческого потенциала как основного фактора экономического роста, формирование условий для самореализации граждан.

- Создание новых высокопроизводительных рабочих мест, обеспечение роста заработной платы. Содействие развитию малого и среднего инновационного предпринимательства — станет основой сохранения социальной и экономической стабильности Чуратчинского улуса.

- Защита и поддержка социально незащищенных слоев населения, поддержка материнства и детства, многодетных семей, в том числе обеспечение жильем и поддержка индивидуального жилищного строительства.

- Усиление работы по повышению конкурентоспособности школьников и выпускников с ровесниками по стране. Необходимо заниматься подготовкой будущих кадров в условиях цифровизации — школьники раннего возраста должны обучаться по современным методикам образования, чтобы в итоге стать специалистами высокого уровня.

- Такие экологические вопросы, как благоустройство населенных пунктов, установка водоочистных сооружений — уже давно переместились в эпицентр нашей жизни.

- Развитие сельского хозяйства в поселениях Чуратчинского улуса. Сельские территории являются важнейшей социально-экономической и экологической подсистемой общества. Здесь сосредоточены значительные людские, природные и

производственные ресурсы, отрасли, эффективное развитие которых может существенно улучшить состояние экономики и поднять уровень жизни населения.

- Создание комфортных условий жизнедеятельности в сельской местности. Активизация участия граждан, проживающих в сельской местности, в реализации общественно значимых проектов.

- Пандемия коронавируса повлияла на все сферы нашей жизни, но особенно остро встали вопросы здравоохранения в нашем улусе. Необходимо усиление состава медицинского персонала, повышение качества оказания медицинских услуг. Высокотехнологичная медицинская помощь должна быть доступна во всем районе!

- Поддержка семейной экономики Чуратчинского улуса. Повышение уровня жизни и благосостояния, занятости и самозанятости семей, создание условий для развития сельскохозяйственного производства в поселениях, расширения рынка сельскохозяйственной продукции, сырья и продовольствия.

Уважаемые избиратели!

Участие в выборах — право каждого гражданина, закрепленное основным законом нашего государства. Каких бы политических взглядов мы ни придерживались, участие в голосовании — это гражданский долг каждого из нас, проявление наших искренних чувств к дальнейшему развитию своей малой родины, забота о ее будущем.

Надеемся на вашу поддержку и призываем всех, кто наделен избирательным правом, прийти 12 декабря 2021 года на избирательные участки и путем свободного волеизъявления выразить свою ответственную, взвешенную гражданскую позицию.

Наши кандидаты знают и понимают местные вопросы, пользуются уважением и заслуженным авторитетом. Мы верим, что жители поселений сделают правильный выбор!

Вместе — к развитию родного Чуратчинского улуса!

**Всероссийская политическая партия
ЧУРАПЧИНСКОЕ МЕСТНОЕ ОТДЕЛЕНИЕ
ЯКУТСКОГО РЕГИОНАЛЬНОГО ОТДЕЛЕНИЯ**

678670, Республика Саха (Якутия), Чурапчинский улус, с. Чурапча, ул. Ленина, 30а. тел.: 8(411) -51-41-103, (churapchaet@mail.ru).

ПРЕДВЫБОРНАЯ ПРОГРАММА

Чурапчинского местного отделения
Всероссийской политической партии «ЕДИНАЯ
РОССИЯ» на досрочных выборах в органы
местного самоуправления 12 декабря 2021 г.

Уважаемые земляки!

12 декабря 2021 г. года в Чурапчинском улусе состоятся муниципальные выборы — жителям поселений предстоит сделать ответственный выбор на должность главы муниципального образования «Чурапчинский улус (район)».

Президент Российской Федерации Владимир ПУТИН обращает внимание на то, что «муниципальный уровень — это самый близкий уровень власти к людям. Поэтому, конечно, руководители муниципалитетов должны быть такими людьми, которых граждане лично знают, могут к ним прийти, поговорить, обсудить, высказать свою позицию о развитии своего поселка или города, и иметь возможность добиваться реализации этой позиции».

Сегодня Партия «ЕДИНАЯ РОССИЯ» является основным политическим ресурсом всенародно избранных Президента России Владимира ПУТИНА и Главы Республики Саха (Якутия) Айсена Николаева, кандидатуры которых были выдвинуты именно нашей партией и впоследствии поддержаны абсолютным большинством населения.

Партия «ЕДИНАЯ РОССИЯ» работает на благо каждого, на развитие и улучшение качества жизни. Наша цель — благополучие человека. Достойный уровень жизни, социальная защищенность, реализация сил и способностей. Проведение последовательного курса на стабильность, без революций и потрясений. Безопасность наших детей,

АХСЫННЬЫ 12 КҮНЭ БЫЫБАР

ПАРТИЯ
НОВЫЕ
ЛЮДИ

Илья НИКОЛАЕВ

«Чурапчы улууһа» МТ
баһылыгын дуоһунаһыгар
хандьыдаатСАНАЛЫЫ
ОЛОРУОХ
ТУСТААХПЫТ!ЧУРАПЧЫ УЛУУХУН
БЫЫБАРДААЧЧЫЛАРЫГАР ЫҢЫРЫЫ

Күндү биир дойдулаахтарым, Чурапчы улуунун олохтоохторо!

Чурапчыбыт улууһа бүтэһик кэмнэргэ улахан тургутууну бара турар. Мин, дын чакчы Чурапчы буоларым быһыытынан, улууспутугар буолар араас түгэннэри куруутун чугастык ылынабын уонна билигин эмиэ туораттан кэтээн олорорум сатаммат диэн санааттан быыбарга кандидатурабын туруорарга быһаарыммытым. Өрөспүүбүлүкэ араас муннуктарыгар үлэли, үлэ үөрүйэбин инэринэ сылдьан, санаам син биир улууспар туох эмэ туһалаабы онорбут киһи диэн этэ. Онон мин бу быһаарыныыны быстах санааттан буолбакка, өйдөөн-төйдөөн туран ылынным.

Нэһилиэк баһылыгынан үлэлиир кэммэр тыа сиригэр олохтоохторун кыһалбаларын илэ харахпынан көрбүтүм, ону быһаарарга эт илиибинэн үлэлээбитим. Ол курдук, биһиги бары сыал-сорук оностон, тыа хаһаайыстыбатын салаата сайдарыгар күүскэ үлэлээбиппит, олохтоох дьон олорор усулуобуйата тупсарыгар кыһаллыбыппыт. Бырамыысыланнай оройуон киинигэр үлэлээн, куорат дьонун күннээби кыһалбаларын туоратарга эмиэ олохтоохтору кытта таһаарылаахтык үлэлээбиппит. Дьокуускайга куорат таһынаабы нэһиликтэр биир улахан тэрилтэлэригэр үлэлиир кэммэр оройуон таһымнаах салайыыга туохха да тэннэммэт уопуту ылбытым. Үлэлээбит сирдэрбэр өрөспүүбүлүкэтээби уонна федеральнай бүддьүөттэн эбии үбү тыырысыыга куруутун улахан болжомтобун уурар этим.

Доботтор! Мин кыһалбаны миэстэтигэр көрөргө, ону уталыппакка быһаарарга суолу-иһи тобуларга үөрэммит киһибин. Ол иһин быыбар иннинээби бырагыраамабар биэс сыл иһигэр сыал-сорук туруорунан, кыайахпыт, ситиһиэхпит этэ диэбиппин киллэрдим.

Мин төрөөбүт дойдубун ис сүрэхпиттэн таптыыбын. Манны мин кииним түспүтэ, төрөппүттэrim хараллан сыталлар, аймахтарым, доботторум, билэр дьонум олороллор. Онон улууспут сайдарын, дьон олобун уйгута тупсарын туһугар үлэлиир кыабы мүччү тутуохпун багарбаппын. Биһиги, чурапчылар, өйбүтүн-санаабытын, күүспүтүн-уохпутун холбоотуохпутуна, дойдубут инники сайдыытыгар улахан хардыыны оноруохпутун сөп.

Тапталлаах Чурапчыбыт инники дьылбата билигин биһигиттэн, хас биирдии бэйэбититтэн тутулуктаах! Үөһэттэн этэллэринэн буолбакка, сүрэххит тугу этэринэн куоластыыргытыгар ынырабын! Сана сүүрээни киллэрэр кэм кэллэ!

Убаастабылы кытта
Илья НИКОЛАЕВ.

ИЛЬЯ НИКОЛАЕВ

— И.Е. ФЕДОСЕЕВ-ДООСО АТЫНАН ДИРИНГ ОСКУОЛАТА АЬЫЛЫБЫТА 100 СЫЛЫГАР —

Үйэлэргэ үтүө ааттан, тапталлаах оскуолабыт! 100 сыл үөрэх-билии устунан айан

Сүүс сыл устатын тухары үөрэх-билии суолунан эрэллээхтик үктэнэн, тус сайдар суолбутун тобулан, ону тутуһан сарсынныгытыгар бигэ тирэхтээх кэллэбит.

1921 сыллааха ситини 20 күнүгэр Холтобо нэһилиэгэр Иван Прокопьевич Сидоров чааһынай дыһытгар аан маннай оскуола аана аһыллыбыта. Бастагы уунуталынан Мария Алексеевна Аммосова аһанан үлэстээбит. Холтобо уонна Хадаар нэһиликтэрин 32 оскулоро бастагы кылааска оскуола боруогун аһылаабытара. Бу сыл нэһилиэккэ сааа оскуола тутуута саҕаламмыта. Оскуола дыһыт 1925 сыллааха тутуллан, Холтобо нэһилиэгэр аһан сүтүк оскуола аһыллыбыта. 1931 сылтан 1939 сылга диэри оскуола дириэктэринэн эдэр эрчимнээх Дмитрий Алексеевич Зверстов үлэстээбит. Кини үлэтир кэмгэр 1933-1934 үөрэх дьылыттан оскуола бигэ кылаастаах буолбута, бастагы интэринээт аһыллыбыта. Оскуола иһис сана дыһыттан тутуутун 1934 сыл сааһыгар саҕалаабытара. Кытас кэм иһигэр сааа оскуола дыһыт дьыһаһын таһыбыта. Бу оскуола сэттэ кылаастаах буолбута, 203 оҕо үөрэнэр кыагы ылбытара. Сарым кэмгэр оскуола үлэтэ тохтообокко барбыта. 1942 сыллааха Холтобо нэһилиэгэр сарымга барыт дьонноох оскулоро аһанммыт 60 миэстэлээх оскуола эргэ куорлуһугар детдом аһыллыбыта. Дириэктэринэн Алексей Еремеевич Максимов аһанммыта. 1943 сылтан бу оскулоро эһи көһөрүллүү тулаахтарга кэлэн опорбуттара. Сарым кэмгиттэн араас сылларга оскуолабытыгар 26 буюун учуутал үлэстээбит. 1953 сыллааха оскуола аһыс кылаастааба, толору уон кылаастаах буоларын 1955 сыллааха ситиспитэ. Бу сылларга Диринг оскулаларыгар чүгэс Чапыр, Хадаар, Хайахсыт, Одьуутун нэһиликтэриттэн орлор кэлэн үөрэнэр буолбуттара. 1968-1969 үөрэх дьылыгар сааа орто оскуола дыһыт аһыллыбыта. 1979 сыллааха 50 миэстэлээх сааа интэринээт куорлуһа үлэс киирбитэ. Олук сайдыытын тэтининэн улууска бастагы үс этээстээх 392 миэстэлээх таас оскуола 1995 сыллааха үлэс киирбитэ. Оскуола үлэтин устатын тухары бастын үлэһиттэрин, билиилээх дьоннорун ааттарын үйэтиитигэ элбэх үлэ барбыта. Ол курдук, 2006 сыллааха оскуолабытыгар биер дойдутаахтык, позит, провик, Саха Өрөспүүбүлүкэтин култууратын үлэһит үлэһитэ, Ойуунскай аатынан Оудаарыстыбаннай бириэмийэ лауреата, Араассыйа суруйааччыларын сойууһун чилиэн Иван Егорович Федосеев-Доосо аата интэрииллэбитэ.

Үөрэх сааһы киллэрэн үлэһиттэн сайыннарааха, ситини баар буолар. 1959 сыллааха физико-математическай хайыскалаах кылаас аһыллан, 1983 сылга диэри ситинилээхтик үлэстээбит. Диринг оскулаларын үөрэнээччилэр математика, физика предметтарын олимпиадаларыгар өрүү инники күөҥгэ тахсаллара. Аһаан уонна физика учууталлара үтүө суобастаахтык, дыһыһан туран үлэстээбитэр. РСФСР үтүөлээх учуутала Далбаева Т.К., Саха Өрөспүүбүлүкэтин үөрэҕиритин туйгуна Романов К.К., Россияйга Федерация норуот үөрэҕиритин туйгуна Сергеев И.И. у.д.а. Бу кылаас үлэһит кэмнэригэр 214 оҕо үөрэммитэ, үгүс орлор математика, физика учууталларын идэтин талан олохторун суолун булбуттара. 1985 сыллааха биология, химия предметтэри дириэктэн үөрэтэр кылаастар аһыллыбытара. Бу хайыска ситинилээхтик биология учууталлара Саха Өрөспүүбүлүкэтин үтүөлээх учуутала Евстафова Т.С., Саха Өрөспүүбүлүкэтин үөрэҕиритин туйгуна Сорокина Л.Н., Саха Өрөспүүбүлүкэтин үөрэҕиритин туйгуна Васильева И.К. үөрэҕиритин туйгуна РСФСР норуот уонна химия учууталлара Макарова Е.И., Саха үөрэҕиритин туйгуна Макарова Е.И., Саха Өрөспүүбүлүкэтин үөрэҕиритин туйгуна

Корякин И.П. үлэстээбитэр. Күн бүгүн инилэр үөрэнээччилэр эреспүүбүтүкэ араас муунуктарыгар үлэһит-хамсы сүлдьэллэр. 2008 сыллааха Иван Егорович Федосеев аатын сүгэр кылаас-лаборатория аһыллыбыта. Итин-үөрэти процесстарын биер кэлимин саһайар сыалтан рейтингвай систиэмэ киллэриллэбитэ. Сыллаары үлэ түмүгүнэн оскулоро "Золотая ступень", үлэһиттэргэ "Золотой колос" номинациялара олохтоммуттара. Кэниги 10 сыла улуус таһымыгар олимпиадаҕа барыта 774 үөрэнээчи кыттыбыттан 165 призэр, 48 кыайылаах. Өрөспүүбүтүкэ таһымыгар 6 үөрэнээчи кыттыбыттан 3 призэр, 3 кыайылаах буолбуттара.

Үөрэхтэһин эйгиттэр биер саамай улахан улэрийыһынан биер кэлим эхсээмэн 2001 сыллааха киириитэ буолар. Бу тургутук үөрэх хааныстыбатын биер сүрүн критерий буолбута. Оскуолабыт 100 сааһыгар 19 кыһыл кэмүс, 12 үрүҥ кэмүс медалистаах тийдибит. Диринг оскулаларын бастагы медалиһынан биһиги кээн туттар позитыт Василий Егорович Петров - Айыл буолар. Кини 1967 сыллааха оскулаланы үрүҥ кэмүс мэтээлинэн бүтэрбитэ. Бастагы кыһыл кэмүс мэтээли 1980 сыллааха Романов Александр Константинович ылбыта. Улахан үөрүүнэн 2019-2020 үөрэх дьылыгар 7 ылуускунилыт кыһыл кэмүс мэтээли ыһыллара буолар. 100 сылаах үбүлүөйүтүн көрсөр сылбытыгар 4 ылуускунилыт кыһыл кэмүс мэтээлинэн бүтэр, өрөгөйдөөх сыла оскулаларын аатын ааттатылар.

Оскуолабытыгар улуус таһымнаах «Доосо аарыһылар», «Мин нэһилигим — мин кээн туттуум» научнай-практическай кэмпириэсийэлэр сыллата ыһыллалар буоланнар, оскуолабыт орлоро улуус, өрөспүүбүтүкэ таһымыгар научнай-практическай кэмпириэсийэлэргэ ситинилээхтик кытталлар. Араассыйа таһымыгар тахсыбыт орлорбут: Полова А. «Инструментальные исследования окружающей среды» норуоттар икки ардыларынааҕы куонкурсу диплома (2011с.), Дьяковская А. «Предпринимательский бырайыактар куонкурстарын диплома» (2016с.), Зверстов А. «Интеллектуальный потенциал молодежи к селу 21 века» диплома (2021с.) — саһайааччы биология уонна химия учуутала Дьяковская К.А., Тарасова С. XII норуоттар икки ардыларынааҕы Приволжиятааҕы POST-ISEF научнай-техническай куонкурсу призэра (2020с.), Корякина Маша «Интеллект будущего» кэмпириэсийэ диплома, саһайааччы химия уонна биология учуутала Петрова М.В., Корякина Улья Казань куоракка, ыһыллыбыт Н.И. Лобановская аатынан НПК кыттылааба, саһайааччы сааа тылын уонна литературатын учуутала Далбаева М.Н. (2021с.). 1960 сылтан күн бүгүмүгэр диэри үтүө үгүс курулуһу Мэнэ Хангалас оройуонун Бүтэйдээх уонна Чурапчы оройуонун Диринг орто оскулаларын таһаарыстыы көрүһүлүгэр буолар. 1970 сыллааха Амма улуунан Алтан оскулата кыттыһан үс оройуон үс оскулаларын ситимнэрэ кэсиплээхтик салһаммыта. 1968 сыллаахтан Чурапчытааҕы орто ыспартыбынай оскулаларын тустууга филмала үлэтин саҕалаабыта. Тириэһиниэн М.Е. Захарова үлэстээбит. Кини эрчийбит, үөрэллээх-таһаарыт ыспартыбыннара улуус, өрөспүүбүтүкэ таһымыгар ситинилээхтик үлэһит сүлдьэллэр. Ол курдук, Сысолопан И.М., Романов С.П., Андреев А.Н., Андреев А.Н. у.д.а. Үөрэнээччитэ Иванова Д.Ф. бу тустуу филиалын саһайан үлэһит сүлдьэр. 2000 сыллаахтан итиллээхчилэрин көбүлээһинириэн көнүл тустууга Саха АССР үтүөлээх тириэһиэр М. Е. Захарова аһаалаах көнүл тустуу турнира олохтоон ыһыллар буолбуттара. 1994 сылтан Чурапчытааҕы Д. П. Коркин аатынан Чурапчытааҕы ыспартыбынай интэринээт оскуола волейболга филиала үлэтин саҕалаабыта. Бу филиал ситинилээхтик үлэһит улууска, өрөспүүбүтүкэ биллэр волейболистарын итэн таһаарыта. Тириэһиэр Флегонтов И.П. итиллээхчилэриттэн Бродников А.П. улуус волейболга хамаандатын дьаныардаахтык дьарыктаан кыһыллара үгүс Баһыс сылын үлэһит мас тардыһытын сизиксийэтин итиллээхчилэрэ улуус, өрөспүүбүтүкэ таһымыгар бэйэлэрин көрдөрөн иһэллэр, эдэр кэсиплээх тириэһиэрбиттэр Г.Ф. Пугачева эрэллээх улахан. Сыл ахсын оскуолабыт үөрэнээччилэрэ куонкурстарга ситинилээхтик кытталлар. Ол курдук, норуоттар икки ардыларынааҕы «Бриллиантовые нотки», «Зима начинается с Якутии» куонкурстарга «Даван» театральнай курулуһук итиллээхчилэр Иванова В., Иванова Д., Иванова С., Хоанов А. — икки төгүл лауреат, саһайааччы Саха Өрөспүүбүлүкэтин үөрэҕиритин туйгуна Тарасов С.К., «Поющее сердце» питаранан ырыа курулуһун итиллээччитэ Корякина У. — дипломант, саһайааччы Макарова М.Т., ырыа учуутала Петрова Н.Ю., саһайыһынан «Ассоль» вокальнай ансамблыт «Академия талантов», «Замк талантов» Араассыйа таһымыгар — лауреат буолары ситиспиттэр. А.В. Посельская аатынан Дириннээх оҕо уокуустубатын оскуола эһи үөрэхтэһинэн оскуолабыт орлорун профессиональнай таһымнарын эрийэр, сайыннарар, дириэктэр Новгородов А.П., «Алые Паруса» орлор уопастыбыннай түмүктүгэр үөрэнээччилэр олоххо өрүү инники күөҥнэ сүлдьэллэригэр сыалланар. Педагог-организатор Кирсанова С.А. оскуола иһинэн

«Эрэл-Холтобо» диэн волептер этэрэтин тэрийэн, актыып оҕолорун кытта бырайыак суруйан «Холтобо нэһилиэгэ» МТ баһылыгар Архипов Б.П. көмүскээн үлэһиттэ.

1962 сыллааха үөрэх бырагыраамаларыгар произвэдственнай үөрэхтэһин киирэн, күн бүгүмүгэр диэри саһаатан сааа таһымна тахсан, ситинилээхтик ыһылла сүлдьэр. Бу үөрэхтэһин сайдыытыгар бэйэлэрин сүккөн кылааттарын Саха АССР үтүөлээх механизатора Петров К.Н., РСФСР үөрэҕиритин туйгуна Федосеев С.Е., РСФСР үөрэҕиритин туйгуна Иванова Л.И., Иванова А.А., Петрова Е.Н., Зверстов А.М. у.д.а. киллэрбиттэр. 1970 сыллааха оскуола тракторист-машинистары бэлэмниир буолбута, машиноведение, тракторование предметтара киирбиттэр. 9-11 кылаастарга болһомто урууллан тырахтарыс, суоллар, тыа сирин механизатора, сүтүһүтэччи идэлэригэр үөрэллэртэр. Машиноведение кабинета тарпыллыта. 1988 сыллааха оскуолабыт өрөспүүбүтүкэ биер манайыһынан агрооскуола буолбута. 2003 сыла улуус нэһиликтэрин икки ардыларыгар ыһыллар социальнай-экономическай үөрэхтэһин хайыскатыгар оскуола кыайылаабынан тахсыбыта. 2004 сыллааха оскуола бырайыага II норуоттар икки ардыларынааҕы А.С. Макаренко аатынан куонкурсука Саха сирин Араассыйа таһымыгар көмүскээн, дипломунан наһараалламмыта. Чурапчы улуунан агро хайыскалаах оскулаларын ситимнир сыалтан Диринг оскулата «АГО-Ситим» диэн холбоһук иһинэ буолбута. 2004-2005 үөрэх дьылыгар оскуола «Предпрофильная и профильная подготовка учащихся в условиях модернизации образования» диэн тизмэнэн федеральнай экспериментальнай быһааһа буолбута. Бу сылларга ыһыллыбыт үлэһит түмүктэр: «Продовольствие-2004» өрөспүүбүлүкэтээҕи куонкурсу кыайылааба, орлор сайынны сынналарын тэрийин өрөспүүбүлүкэтээҕи өрүү кыайылааба, Бүтүн Араассыйатааҕы «Социальный форум» лауреата, ИГПРО ректорын Гранын хаһаайына, «Унну-2005» өрөспүүбүлүкэтээҕи дьаарбаһа кыайылааба, «Саха сирин бастын оскуола» куонкурсу кыайылааба, 2006 сыллааха Араассыйа Бэрэсидьиэнин Гранын хаһаайына, Инновационнай бырагыраамалар Бүтүн Араассыйатааҕы куонкурстарын лауреата. 2009 сыллааха Саха Өрөспүүбүлүкэтин Тыа хаһаайыстыбатын министрисибэтэ ыһаар өрөспүүбүтүкэ агрооскулаларын рейтингвай куонкурстарыгар кыттан, 500 тыһыынчаах Граны ылбыллыт. 2010 сыллааха произвэдственнай үөрэхтэһин сааа таһымна тахсыбыта. Ол курдук, оскуолабыт 7 идэҕэ профессиональнай үөрэҕи биэрэр лицензияны ылары ситиспит: «Мастер животновод», «Мастер овощевод», «Столяр», «Швея», «Оператор ЭВМ», «Водитель категории А, В», «Тракторист категории В, С». Идэ биэрэр профессиональнай үөрэхтэһин кабинеттарын, оборудованиеларын санардан, иһтэнэр массыналары, улаһар станоктары, автогенжеру, интерактивнай дуоска кэмпилигин, «Жигули» массынаны ылбыллыт. Бу сыл Диринг оскулата өрөспүүбүтүкэ агро хайыскалаах оскулаларын научнай-методическай иһинэ буолбута. 2011 сыллааха Саха Өрөспүүбүлүкэтин Тыа хаһаайыстыбатын Министрисибэтэ агрооскулаларга аһан ыһыллыт куонкурсулар кыттан 350 тыһыынчаны ылбыллыт. 2014 сыллааха норуоттар икки ардыларынааҕы А.С. Макаренко аатынан куонкурсу өрөспүүбүтүкэтээҕи түтүмэһэр кыттан, кыайылаабынан тахсан, Саха сирин Араассыйа таһымыгар көмүскээн, 3 буюуттаах миэстэн ылбыта. Бу сыл Германия Мюнхен куоратыгар «Наука без границ» норуоттар икки ардыларынааҕы кэтириэх кыттыбыллыт. Бу ситини биһиги оскуолабыт бэйэтин хайыскатынан септөөх үлэни кыта сүлдьэрин кэрэһити буолбута. Мантан салгы, аһыгы олох идэһилинэн, Граннарга кытты саҕаламмыта. 2014 сыллааха Саха Өрөспүүбүлүкэтин Тыа хаһаайыстыбатын Министрисибэтэ ыһыллыт куонкурсулар кыттан, 500 тыһыынчааах Гранын ылбыллыт. 2015 сыллааха олох тизмин баһыһан, «Бизнес 9 ДС(КК)» тизмэнэн өрөспүүбүлүкэтээҕи инновационнай быһааһа буолбуттут. Бу сыл Саха Өрөспүүбүлүкэтин Предпринимательство уонна туризм сайдыытын Министрисибэтин Гранын куонкурсулар ситинилээхтик кыттан, 4 мөлүүнөһүнэ Граны уонна тыа хаһаайыстыбатын Министрисибэтэ агрооскулалар матэрийаальнай-техническай баазаларын сайыннарарга аһан ыһыллыт Гранын куонкурсулар кыттан, 1 мөлүүнөһүнэ Граны ылбыллыт. 2015 сыллааха Бүтүн Араассыйатааҕы «Школа будущего» форумна кыттан Санкт-Петербург куоракка «100 лучших школ России» уонна Москва куоракка «Лучшее предприятие и организация России-2015» дипломнарын үөрүүлээх быһыага-майгыта туллулут. Бу кыайылар салгы сайдыыны аһабытара — ол курдук, 2016 сыллааха Чурапчы улуунан бастагынан оскуолабытыгар «Бизнес-инкубатор» аһыллыбыта. аһыгы сайдылаах ыһагы иһтэн таһаарар сыллаах-сорукаах үлэтин саҕалаабыта, саһайааччынан Е.Д. Протодьяконов аһан айымньылаахтык үлэһит сүлдьэр. «Бизнес-инкубатор» итиллээхчилэрэ улуус, өрөспүүбүтүкэ таһымыгар ыһыллар «WorldSkills» чөмүһүнээх, «Ай уол», «CHUR-ЭКСПО» куонкурстарга, «Эрлэн» дьыалабай

ооннуууга, форумнарга, олимпиадаларга ситинилээхтик кытталлар. Ол курдук, Улук Илиннэ ыһыллыбыт «Синергия Севера» форум диплома Е. Кирсанов — «Океан» лауреат «Российский интеллект» сменатын кыттылааба (2018с.). Петров К. Кирсанов Е. — Санкт-Петербург куоракка ыһыллыбыт Трисоритеты роста» бырайыак куонкурсуун кыттылаахтарга, саһайааччы — Протодьяконов М.Е. (2018с.). Олохтук баһыскаан сайда турар кэмгэр орлорбут инники олохторугар эрэллээхтик сүлдьэрга үөрэнэр усулуобуйаларын тэрийэр сыалтан, 2018 сыллааха оскуолабыт сайдыытын кэсиплээхтик «Техноспонсеский кластер саморазвития обучающихся» диэн тизмэнэн көмүскээбиллэ. Бу кэсиплээх чэрчитинэн оскуола биер ситимнээх үлэс саа таһымна тахсыбыта. 2018 сыллааха түмүс туттар иһитит. Олимпиадаскай чөмүһүнүмүт Павел Павлович Пинигин 65 сааһын туолар үбүлүөйдээх сыллар оскуола иһинэн «Пинигин ооннууула» комплекснай ыспартыбыһааҕы тэрийбиллэ. Бу сыл сайыннар төрөппүттэриб «Пинигин ооннууула» алта хамаанданан тахсан, сайынны лауреатыгар орлорбут тахсан, 6 кэмпириэрин тутан, кырааскалаан бэлэхтээбиттэр. 2020 сыллааха Саха Өрөспүүбүлүкэтин агрооскулаларын рейтингин түмүгүнэн бастагы миэстэ буолары ситиспиттэ. «Цифровая образовательная среда» федеральнай бырагыраама нөһүө аһыгы үлэ сайдыытыгар элпээтир 2 мөлүүн 600 тыһыынча суумалаах икки кабинеты ыһан, куйаар ситимин толору туһанар кыагы ылбыллыт, саһаалы уроктары, сэмпаһаардари, тэрэһиниэри ыһытыт, көрдүбүт. Үбүлүөйдээх быһаан чэрчитинэн өрөспүүбүтүкэ агрооскулалары төртүтээбит, Саха Өрөспүүбүлүкэтин үөрэҕин үтүөлээх үлэһит, оскуола научнай саһайааччыта Петр Петрович Кондратьев 85 сааһыгар аһаалаах өрөспүүбүлүкэтээҕи дистанционной педагогическай аарыһы тэрийэн, муус устар 23 күнүттэн ыам ыйын 14 күнүгэр диэри тэрийэн ыһытыт. Манна барыта 350 педагог кыттан, 7 сизиксийэнэн түмүктэрэ таһыста. Агропрофиллированной үөрэхтэһиниэн сааа киллэринэн «Профи-Диринг» диэн дистанционной оскуолабыт буолар. 2020-2021 үөрэх дьылыгар септөөхтүк тэрийэн үлэһитэн, апробациятын ситинилээхтик аһытыт.

100 сылаах өрөгөйдөөх үбүлүөйүтүн көрсөрүтүгэр оскуола матэрийаальнай-техническай баазатын тупсарар, безаргетер сыалтан бырайыактары суруйан Граннарга ситинилээхтик кыттыһыт. Ол курдук, үөрэнээччилэриб сынналарын септөөхтүк тэрийэр сыалтан «Совет патриотов» Холтобо нэһилиэтин СО НКОтун нөһүө (саһайааччы Старостина С.Д.) «Многопрофильный кружокочный лагерь «Мы — будущее села»» диэн бырайыаһынан Россияйга Федерация Бэрэсидьиэнин 4 мөлүүн 175 тыһыынча 521 солкубайдаах Гранын ыһан, Бырыс сиригэр турар «Маарыкчаан» лаагырытыгар эһи аһыс сааа көмгит, олоһобуй сааа дыһыттан туттардыбыт. Лаагырыт сайдан, улуус таһымнаах буоларын ситинилээхтээбит.

Былааннамыт үбүлүөйдээх тэрэһиниэриб тусуларыгар, 2018 сылтан саһалаан, Өрөспүүбүтүкэ бүүдүөттүтэн 12 мөлүүн 500 тыһыынча, Чурапчы улуунан дьаһалтата 6 мөлүүн 155 тыһыынча 634 солкубайы көрөһөр оскуолабыт халытаальнай өрөмүөнүттэн саһалаан, оскуола баазата, интэринээллит сааа идэһиллэргэ элпээтир, тупсабай буолалларгар көдүүстөөх көмөнү оһоронор бу үлэһитириб оһоһулуһулар. Оскуолабыт 100 сылаах үлэтин уопутун көсипир кинигэбит тахсарыгар Холтобо нэһилиэтин дьаһалтата, баһылы Б.П. Архипов 200 тыһыынчаны уһуонсараадылар.

Махтал тылларын этиэхпитин баһарабит биһиги ылуускуниктарбытыгар. Үбүлүөй тэрэһиниэриг буолаары турарын истэн, оскуолабыт 25 ылуунан ааттыттан Ю.Д. Полов үөрүүлээх быһыага-майгыта кэлэн, кэсипил иһигэр 85 тыһыынча көмө харчыны туттарбыта уонна атын ылуустарга ыһыры таһаарытара. Оскуолабыт ылуустара кыттылар саналарын биллэрэн, Пуонда тэрийэнэр үбүлүөйүт тэрэһиниэриг улахан көмөнү оһордулар. Маны таһынан, ылуускуниктарбыт бэйэлэрин көбүлээһинириэн оскуолабытын тупсарыага субуотунуһуктары оһордулар.

Оскуолабыт педкалэктибин, үөрэнээччилэрин, төрөппүттэрин ааттарын тутан бүгүн махталытын тиздээбит. СӨ Үөрэхтэ уонна наука министрин солбулааччы В.И. Тихоновка, СӨ Тыа хаһаайыстыбатын министрисибэттигэр, министр А.П. Атласова, бу министрисибэт Тыа сирин кэлимин сайыннарар отделын саһайааччылар Н.И. Тарабукинна, СӨ ыһаат дьыалаларыгар уонна социальнай коммуникацияларга министрисибэттигэр, 2018-2021 сс. министр С.А. Сарыдаева, Чурапчы улуунан дьаһалтатыгар, «Модуль-строй» дириэктэриг А.И. Коркинта, Холтобо нэһилиэтин дьаһалтатын баһылыгэр Б.П. Архипова, оскуолабыт төрөппүттэрин кэмпитин бэрэсидээтэллэргэр В.Н. Петроваҕа.

Ураты махтал тылларын тиздээбит биһиги оскуолабыт бэтэрээннэригэр — эһиги үлэһит үлэһит бүгүмүгэ ситинилээхтэригэр олох буолбуттара саарбахтаммат, өрүү оһоһулаах туһунан сураһа, үтүө тылларын аһа-саһы сүлдьэргэ биһигини олус үөрдэр, үрдүкэ ыһааттыр!

Михаил ИГНАТЬЕВ,
Иван Егорович Федосеев-Доосо аатынан
Диринг орто агрооскулаларын дириэктэрэ.

— КЭПСИЭХПИН БАБАРАБЫН —

СААНЫН ТУХАРЫ БИРИГЭДЬИИР

Биһиги нэһилиэкпитигэр Одьулуунна олохтор, үлүскэн үлэтин дьонун сэрэгтин туһугар анаабыт биригэдьиир Христофор Христофорович Матвеевы кытта алтыспыт дьон бары үтүө тылларынан ахталлар. Кыра сааһыттан тыа сириг үлэтигэр-хамнаһыгар мускуллук, чорочу улаатан иһэн сэрүү сылларыгар хоту көһөрүлүү сорун-мунун, өлүү-сүтүү иэдээнин илэ көрбүт, тоһор-сүтүүр алдыархайын этинэн-хаанынан билбүт, эйэлээх олоһу тутууга күүһүн харыстаабакка үлэлээбүт, нэһилиэкпит инники олоһун түстэспүт, кэнчээри ыччатыгар олук уурбут ытык-мааны кырдыабыспыт баара буоллар, 95 сааһын туолуу этэ.

сабалаабыта. Ол курдук, Ленин аатынан колхуоска 7 комплекснай биригээдэ баарыттан үтү ылыыга кини салайар 528 ынах сүөһүлээх, ол иһигэр 176 ынаар ынахтаах 3 №-дээх биригээдэ өрүү бастакылар кэккэлэригэр сылдьыбытын туһунан оройуон хаһыатыгар суруйаллар. Ол төрүөтүнэн ынахтары биризмэтигэр саптарыы, эбии аһылыгы биэри, ыанньыксыттар ортолоругар куоталаһыыны тэрийи уонна үлэс бастыг уопуту туһаныы буолбуттар. Маны таһынан биригэдьиир үлэтигэр нэһилиэк актыбын үлэлэтэн, ферма аайы кыһыл муннуктарга биридии ыанньыксыт ыйдаабы көрдөрүүтэ тахсан иһэр эбит.

Сэбизскэй кэмнэ кыһыл муннук аайы "Эмис эт, өлгөм үтү — сүөһү тылыгар!" дьин плакат баарын орой-мэник олоһор ааһан көрө-көрө күлсэр эитибит. Дьылбыттан тутулуга суох сүөһүгэ дэлэй аһылыгы хаачыйдааха, онно өссө үлэ тэрээһинин тупсардааха, үлэһиттэри таба аттаран туруордааха өлгөм үтү да ынаар, эмис эт да дэлэйэр буоллаа. Оннук түгүнэр Христофор Христофоровичка 70-нүс сылларга тосхойбуттара. Ыанньык фермаларга 2000-лаахтар хамсааһыннара кизн далааһыннаахтык ытыллан, аба көлүөнэ ыанньыксыттар Дьяковская Х.С., Дьяковская А.П., Константинова М.М., Старостина М.Т., Барашкова

чизскэ тиксикиттэрэ. Биридиилээн ыччат сүөһүнү көрөөччүлэри таһынан, ыччат сүөһүнү көрөр звенолар эмиз үрдүк кирбиһлэри ылбыттар. Аба дойдун сэрэитин кыттылааба Кирилл Николаевич Рязанский салайааччылаах звено 1972-1975 сылларга туппут субаннарын үрдүк уойуулаабынан туттаран, "IX пятилетка рекордсмена", 1977 сыллаахха 414 субаны энчирэппэккэ иитэн, хас биридиилэрин 103 кг төлөһүтэн "Оройуон чөмпүйүөнэ" ааты ылан үлэ үөрүүтүн билбиттэрэ. Седалищев Б.И. старшайдаах звено 1976 сыл сайынны мэчирэн ыйдарыгар 379 төбөнү хас биридиилэрин 105-тии кг төлөһүтэн эмиз оройуонна чөмпүйүөннээбитэ.

Ыаньылыгыт үтү үрдүк хаачыстыбалаахтык, аһыйбакка туттарылларыгар үтү таһар маастарына суоппардаа бэринилээхтик үлэлээн, И.Г. Никонов 1978, 1979 сылларга, К.И. Неустроев 1981, 1982 сылларга оройуон рекордсменнара буолар чизскэ тиксикиттэрэ.

Бу үрдүк көрдөрүүлэри ситиһиңиз бөһө туруктаах, инэмтэлээх сүөһү аһылыгын баазата сүрүн оруолу ылаар чуолкай. Ону бэлэмнээһиннэ оттуур звенолар, бурдук үүнэрээччилэр, сиилэс угааччылар, таһар-тиэйэр механизатордар бары толору эппиэтинэһи ыһынан эмиз таһаарылаахтык

В.Я. Капитонова З.Д., комсомолкалар Лариса Макарова, Альбина Старостина, о. д. а. бу кирбиини куотарбыттар. "Төһүргэстээх" ферма кэлэктиибэ ферма үрдүнэн биридии фуражнай ынахтан 2180 кг, онтон ферма старшайа Дьяковская Христина Степановна 2723 кг үтү ыан, бастыг көрдөрүүнү ситиспиттэрэ. 1977 сыллаахха ыччат-комсомольскай фермалар старшайдара, ыччат наһаабынныктара Дьяковская Х.С., Капитонова З.Д. туһааннаабынан 2897, 2513 кг үрүн илгэни үрүлүтэн, "Оройуон чөмпүйүөнэ" үрдүк ааты сүлүттэрэ, дьаныардаах үлэ үтүө холобурун көрдөрбүттэрэ.

Ыччат сүөһүнү төлөһүтүүгэ да ити кэмнэргэ одьулууннар оройуонна инники күөһүнэ сылдьыбыттар. Ол курдук, ныйраы көрөөччүлэр Поисеева А.П., Лавров Я.И., Дьяковская Е.Х., бороон көрөөччүлэр Новгорова М.И., Петров В.Н. (икки төгүл) оройуон чөмпүйүөнүн аалай лизэнтэтин кэтэр

быһытынан судургу, сымнабас, көнө майгытынан, онтон салайааччы быһытынан эппиэтинэстээх, ирдэбиллээх, үлэни тэрийэр дьосурдаабынан үлэһиттэр да, опхоттохтор да ортолоругар улахан аһаарыта ылан, күн бүгүнүгэр дьэри нэһилигин дьонно-сэргэтэ умнубакка кэриэстиир киһилэрэ буолар. Төһө да анал үөрбөс суох буоллар, сахалыы толкуйунан, мунньуммут уопутунан интээн турбакка барытын быһааран иһэрэ. Үгүстэн бири түгэни аһыннааха, 60-нүс сылларга сайын хотон тутуутугар үлэһи сылдьар нууччалар биригэдьииртэн эт көрдөөбүттэригэр, кизэ биригээх буолбут. Ону дьонноро колхуос бэрэссэдээтэлигэр Е.С. Николаевка кириэн биригэдьиирин көмүһүнэн албут сүөһү этин биригээх буолла дьин тыллабыр онорбуттар. Егор Семенович биригэдьиирин ыһыран ылан ыйыталаһытыгар анарааныта: "Вечером корова умрет, мясо в рот пойдет" диэбитим, кизэ ыамка кэллэхтэриннэ, бири байтаһын ынабы өлөрөн түнэтиэхтэрэ," - дьин быһаарбытыгар бэрэссэдээтэлэ саннын таптайа-таптайа: "Маладьыас Кириэтиһи, итинник уталыппакка барытын быһааран ис," - дьин хайбаабыт.

Бизэсийбэ да олоһор, Христофор Христофорович үлэһи үөрэммитинэн куруук хонтуораба кэлэн үлэ-хамнас туһунан ыйыталаһан, сүбэ-ама биэрэн барара.

Олоххо актыбыһанай позициялаах коммунист түбүктээх үлэһи таһынан, нэһилиэккэ, колхуоска ытыллар уопастыбаннай дьаһаллартан туора турбат этэ. Ол курдук, 1953-1954 сылларга Карл Маркс аатынан колхуос маннайгы сүһүөх комсомольскай тэриилэтин сэкирээтинэн үлэлээн, 9 төгүл нэһилиэк Сэбизтин дьокутаатынан талыллан нэһилигин инники сайдыытын түстэспүтэ. Өр сыллаах үлэтэ үрдүктүк сыаналанан, 1947 сыллаахха "Аба дойдун сэрэитин сылларыгар килбиэннээх үлэһи иһин", "В.И. Ленин 100 сааһынан килбиэннээх үлэһи иһин", "Үлэ бэтэрээнэ" уонна Кыайыы 30, 40, 50 сыллара мэтээллэринэн, үгүс Бочуотунай грамоталарынан, Махтал суруктарынан, IX, X пятилетка удаарынынныктара, Социалистическай куоталаһы кыайылааба бэлэһэлэринэн наһараадаламмыта.

Бири ураты талаанынан Христофор Христофорович удьуордаан туран айылбаттан бэриллибит сылбырба уонна күөстээх этэ. Эдэр сааһыгар хапсабайга дьарыктанан тахсылаахтык тустубут оройуон чөмпүйүөнэ, ереспүүбүлүкэ хас да төгүллээх призера. Эдьиийин Александра Христофорова уола Афанасий Павлов 80 кг ыйааһыннаахтарга оройуон сүүмэрдэммит хамаандатын солбуллубат чилиһинэ, хапсабайга оройуон уонна ереспүүбүлүкэ чөмпүйүөнэ, Саха АССР успуордун маастара, көңүл тустууга ереспүүбүлүкэ хас да төгүл мизэстэлэспүтэ. Оттон Христофор Христофорович улахан уола Федор — улуу тириэһэр Д.П. Коркин итиллээччигэ, көңүл тустууга ССРС успуордун маастара.

Христофор Христофорович бири дойдубааһын Елена Кузьминична Старостинаны 1949 сыллаахха кэргэн ылан, тобус оһону күн сиригэр көрдөрөн, үөрэхтээн, үлэһи, ыал онортоон, 45 сыл устата дьоллоох дьонун олоһу олоһуторттар. Христофор Христофорович кэргэнин кэнниттэн балтараа сыл буолан баран, ыалдьан, 1996 сыллаахха муус устарга орто дойдуттан барбыта. Матвеевтар олоһоро, кинилэр үгүс ыччаттара билигин төрөөбүт оройуоннарыгар, ереспүүбүлүкэ араас улуустарыгар айа-тута, ытык дьоннорун ааттарын ааттата сылдьалларыттан астынабыт, үөрэбит.

Евдокия ОКОРОВА,
Одьулуун нэһилигин
Бочуоттаах олохтооһо.

Христофор Христофорович үлэһи хара маннайгыттан таһаарылаахтык

АЛРОСА ҮҮНЭР КӨЛҮӨНЭ ПААРКАТЫН ТУТУУ УБҮЛҮҮР

Дьокуускай куоракка Үүнэр көлүөнэ пааркатын тутуу Саха сириг Үүнэр көлүөнэ тус сыаллаах пуондатыгар тиһигин быспакка көмөтүн суотугар үбүлүүр. Бырайыак уопсай суумата – 1,5 миллиард солкуобай.

СӨ Үүнэр көлүөнэ тус сыаллаах пуондатын кытта биһигэ үлэлээһин – АЛРОСА аһымал үлэтигэр биһир саамай кизик хайыска. 2011 сылтан АЛРОСА социальнай сорукары быһаарарга пуондаба 7,176 миллиард солкуобайы биэрбитэ. 2012-2020 сылларга АЛРОСА үбүн суотугар 39 эбийиэк үбүлэнэ, ол иһигэр, үөрэх – 3, уопустор – 10, култуура уонна сайдыы 10 эбийиэктэ, 4 балыһа, 4 доруобуйаны чөлүтүр түһэрэр киин, 3 опорор дьиз. Онтон бу күнүргэ өрөспүүбүлүкэ киин куоратын 79-с кыбартаалыгар Үүнэр көлүөнэ пааркатын тутуу тэрийэргэ бэлэмниир үлэлэр сааланналар. СӨ Ил Дархана Айсен Николаев санырынан, “Үүнэр көлүөнэ паарката” өрөспүүбүлүкэ саага уопастыбаннай сирдэр сайдыыларыгар стандарты биэрбиктээх, айылҕа-килиимэт ыксаллаах усуллубуйаларыгар опорор дьон бары ирдэбиллэригэр эппиэттихтээх уонна биһиги смук быһытынан уратыбытын, хотуу колориты көрдөрүүктээх. Куорат олохтоохторо уонна ыалдьыттары сылы быһа сыһыаналларыгар, үөрэнэллэригэр 2,4 гектар уопсай иэннээх уопастыбаннай эбийиэк 2025 сылга үлэс киллэриллэрэ быһааннар. Эбийиэги тутууну уонна ситариини СӨ Үүнэр көлүөнэ тус сыаллаах пуондата сүрүнүүр. Бу эргийиэх килиимэтин уратытын у-чоттуур сылы быһа үлэтигэр бастаах аһабыс уонна буолуоба. Манна актыбынай сыһыанланна, салгыны араас дьаһаллары ыһтарга элбэх кыах үөскүүбэ. Эдэрдэр кииннэриндизитигэр сүрүн тирэх элбэх хайыскалаах, табыгастаах, аһабыс буоларыгар уонна уларытыллар зоналарга уурулунна. «LETO» дьиз куорат эйгэтин тэрийи болпуруостарыгар анал кэмпитизисийэлээх киин ийитиннэрбитинэн, Үүнэр көлүөнэ паарката – уопастыбаннай паарка уонна үөрэхтээһин киинин функцияларын дьүөрэлтир эбийиэк. Паарка опорор уонна улахан дьон урбаанга сыһыаннаах уонна креативнай үөрүйэхтэри сайыннаралларыгар хайыскаланыаба, – дьиз биһигиннэрдилэр. Паарка бырайыага архитектура, бырайыактааһын, тутуу салааларыгар кэккэ кэскиллээх наҕараадалары номнуо ылла. Ол иһигэр, бырайыак. Architectural Review Future Project Awards 2021 аан дойдутаагы

бириэмийэ “Уопастыбаннай уонна гражданскай тутуу” номинацияга кыайылыабынан билинилиннэ. “Өскөтүн бу паарка, бэл, 30 бырыһыана да олоххо киллэриннэ уонна кыайылыабынан да билинилибитинэн, аан дойду бастың пааркаларын ахсааныгар киллэриннэ кыах баар дии саныбын”, – дьиз архитектура аан дойдутаагы академиятын бэрэпизсэрэ, дьүүлүүр сүбэ чилиэнэ Александр Ложкин санаатын үлэлэтиннэ. “Үүнэр көлүөнэ паарката – креативнай эконимик сайдыытын тирээ” “Быйыл АЛРОСА өйөбүлүнэн өрөспүүбүлүкэ стратегическай эбийиэгин – Үүнэр көлүөнэ пааркатын, Дьокуускай куорат килбэйэр киинигэр куорат олохтоохторо сылы быһа сыһыаннар туоналарын олоххо киллэрини сааланна. Эбийиэги үлэлэти 2025 сылга быһааннар. Биһигин тутула турар кэмгэр биһиги номнуо оскуола үөрэнээччилэригэр уонна ыччакка үөрэтии өттүн саагаатыбыт. Биһиги бырагыраамаларыт оҕолор бырайыактыр үлэс үөрүйэхтэнэллэригэр, сыһыппара технологияларын баһылыгыларыгар, урбаан сатабылыгар уонна тус кэмпитизисийэлэргэ сыһыарыыга – XXI үйэс наадалааха барытыгар хайыскаланаллар. Паарка киһи сайдар оскуолатынан буолуоба. Үөрэхтээһин кластердарыгар тэрийэр-быраап формалаах араас тэрилтэлэр кэккэ дьаһаллары уонна дьарыктары ыһтар кыахтаныахтара. Ол иһигэр, креативнай индустрия араас хайыскаларыгар – медиаттан, дизайнтан сабаалаан, аһылык индустриятыгар тийэ барыта IT-технологиялар туһанылыахтара”, – дьиз СӨ Үүнэр көлүөнэ тус сыаллаах пуондатын генеральнай дириэктэрэ Владимир Егоров кэпсээтэ. Пуонда быһаанаммыт тутуу сириг быһытын сиһилии үөрөппүт. Онохха Роспотребнадзор Сибирьдээһи уонна Улук Илинни чумааны утары охсуһар Иркутскайдаагы научнай-чинчийэр үнүстүүккэ анал научнай-чинчийэр эспэртисэни сакаастаан ыһтарбыта. Үнүстүүт испислимитэрэ 79 кыбартаал сириттэн 450 кырыс боруобатын араас диригтэн хостоон ылан, топору микробисополческай анаалыһы онорбуттара. Лаборатория чинчийиһигэр уонна Дьокуускайга сотуун ыарыы эпизотолого-эпидемиологическай балаһыанньатын ырытан көрүү түмүгүнэн, бу сиргэ сотуунан өлбүт сүөһүлэр көмүлүбүтүгэр, бу сир сотуун ыарыылаах кыыл-сүөл көмүлүбүтүн туһунан этиллэр федеральнай реестртэн таһаарыллыбыта. Биһигин бэлэмнэни үлэтигэр тутуу барар сириг устатын

быһаанын оноруу кириэр. Ол аата паарка тутулуохтаах сириг-уотун бөхтөн-сыһыан, урукку тутуу аһахтарыттан ыраастыыллар, бусор-кумах кутаппар, тутуу ыһтыллар сириг иили быстах хаха куруу тутуулар”, – дьиз “Тутуу дириэктэ” инвестициялыр-тутуу фирма ийитиннэрдэ. Санатан эттэххэ, паарканы тутуу туһунан сабыланы быйыл балабан ыйыгар Саха сириг Үүнэр көлүөнэ тус сыаллаах пуондатын уонна “Тутуу дириэктэ” инвестициялыр-тутуу фирма ийи ардыларыгар түһэриллибитэ. Паарка тутулла турар кэмгэр Үүнэр көлүөнэ тус сыаллаах пуондата АЛРОСА өйөбүлүнэн оҕолорго уонна ыччакка үөрэх саага бырагыраамаларын номнуо киллэрдэ. Ол курдук, бу күнүргэ тус сыаллаах пуонда “Хаартыска түһэрээччилэр, видео-оператордар уонна медиаискусство, медиаиндустрия эйгэтигэр испислимитэр уопастыбалара” ЯРОО-ну кытта “ProSkills

Yakutia» оскуоланы үлэлэттилэр. “Тутуу сааламмытынан биллэрилиннэ, онтон биһиги үөрэби, ол иһигэр креативнай эконимиккэ, урбаан үөрүйэхтэригэр үөрэнээччилэргэ курустары, бырагыраамалары саалаатыбыт. Биһигин Дьокуускай куорат 6-10 кылааһын үөрэнээччилэригэр “Продвижение бренда” куурус сааланна. Бу – медиа эйгэтигэр идэ сатабылларыгар үөрэтии, үөрэнээччилэри сайыннарыи уонна профориентация”, – дьиз СӨ Үүнэр көлүөнэ тус сыаллаах пуондатын тус сыаллаах бырагыраамаларга управлениетин начаалынньыга Сардана Попова кэпсээтэ. Үөрэх Саха сириг брендинг кейстеригэр ыһтыллыба. Преподавателлэр састааптарыгар өрөспүүбүлүкэ медиа уонна маркетинг эйгэтигэр бастың идэлээхтэр киридилэр. Онлайн уонна офлайн форматтарга хаартыска түһэрии, видеомонтаж, санарыи ускуустубатын, маркетинговай стратегияны, медиа-былааны оноруу, каадырдаах анимация тэригэригэр уонна да атын суолталаах хайыскаларга теория уонна быраактыка дьарыктара быһааннанылар. “Биһиги быраактыка дьарыктарыгар тирэтирэн бырагырааманы бэлэмнэтибит, оҕолор айарга-тутарга, бэйэ илиитинэн онорорго үөрэнэллэр. Мин санаабар, аныгы үөрэнээччилэри чөлүчү ити дьарыктарга үөрэтээххэ наада, ити аныгы эйгэс ураты суолталаах”, – дьиз ааҕар “Пространство” айар платформаны тэригээччи Алексей Павлов. “Онохха оҕолору коммуникация үөрүйэхтэригэр, дьон иһигэр санарарга үөрэтээххэ наада. Тоҕо диэтэххэ, бэйэтин ис санаатын сатаан сазыһаан этэр, дьону кытары аһабысты кэпсэтэр киһи мэлдьи ситиһилилээх уонна наадалаах испислиһинэн буолуоба”, – дьиз “Продвижение бренда” куурус преподавателэ, эксперт Анна Фомина-Миронова. «ProSkills Yakutia» оскуоланы бүтэрбиттэр Дьокуускай куоракка «Каартал труда» креативнай кластер дьиннээх резиденнэринэн буолуохтара. Ити курдук, АЛРОСА алмааһы хостуур хампаанна Үүнэр көлүөнэ пааркатын өйөбүтэ, СӨ Үүнэр көлүөнэ пуондатын үөрэххэ бырайыактарын үбүлээһин Саха сириг креативнай эконимиккэ тиһигин быспакка сайдарыгар сүрүн усуллубуйанан буолуоба.

АЛРОСА пресс-сулууспата.

АЛРОСА пресс-сулууспатын хаартыскалара.

— ПРОЕКТ БЮДЖЕТА —

ПРОТОКОЛ

публичных слушаний по проекту бюджета МО «Чурапчинский улус (район)» РС(Я) на 2022 год и на плановый период 2023 и 2024 годов

село Чурапча 27 ноября 2021 года
Место проведения: Актовый зал администрации МО «Чурапчинский улус (район)» начало – 10ч.00м.
ссылка для подключения
<https://onms2.rotsakha.ru/invidet.sf?secret=X9K4kZatfYxGT04vFCfe2Q&id=56471>

Основание проведения:
Распоряжение главы МО «Чурапчинский улус (район)» РС(Я) от 09.11.2021г. № 1580 «О проведении публичных слушаний по проекту бюджета МО «Чурапчинский улус (район)» РС(Я) на 2022 год и на плановый период 2023 и 2024 годов».

Председатель публичных слушаний:
Васильев Р.Г. – заместитель главы МО «Чурапчинский улус (район)» РС(Я) по строительству и архитектуре

Повестка дня:
О проекте бюджета МО «Чурапчинский улус (район)» РС(Я) на 2022 год и на плановый период 2023 и 2024 годов.

Подключились в онлайн-режиме: Жители села Чурапча, депутаты улусного (районного) Совета, представители органов местного самоуправления поселений, руководители государственных, бюджетных, автономных учреждений, работники структурных подразделений администрации МО «Чурапчинский улус (район)» РС(Я), и иные заинтересованные лица.

Количество зарегистрированных участников публичных слушаний – 40 чел.

Вступительное слово председателю: ознакомив всех присутствующих с повесткой дня, объявил, что публичные слушания проводятся в соответствии с Уставом МО «Чурапчинский улус (район)» РС(Я), с Положением «О бюджетном процессе в МО «Чурапчинский улус (район)» РС(Я), Положением «Чурапчинский улус (район)» РС(Я), Положением о Порядке организации и проведения публичных слушаний МО «Чурапчинский улус (район)» РС(Я).

После ознакомления всех присутствующих с целями и задачами публичных слушаний, регламент проведения публичных слушаний,

о месте, времени, порядке учета предложений и участия граждан в публичном слушании по проекту бюджета МО «Чурапчинский улус (район)» РС(Я) на 2022 год и на плановый период 2023 и 2024 годов, об опубликовании в газете «Сана олох» и на официальном сайте администрации МО «Чурапчинский улус (район)».

Собщи́л, что в ходе публичного слушания ведется протокол, в который вносятся все предложения и фиксируются результаты публичных слушаний, все участники публичных слушаний приняли порядок предложенного регламента.

Письменных обращений (предложений, замечаний) жителей Чурапчинского района в рабочей группе по подготовке и проведению публичных слушаний не поступало.

С докладом выступили:
1. О проекте бюджета МО «Чурапчинский улус (район)» РС(Я) на 2022 год и на плановый период 2023 и 2024 годов – докладчик Брызгалова Т.Т., начальник Управления финансов Чурапчинского улуса.

2. О проекте бюджета МО «Чурапчинский улус (район)» РС(Я) на 2022 год и на плановый период 2023 и 2024 годов раздела «ОБРАЗОВАНИЕ» – докладчик Максимов А.П., заместитель начальника Управления образования Чурапчинского улуса.

С вопросами и предложениями выступили:

В ходе проведения публичных слушаний поступали устные вопросы, на все вопросы были даны исчерпывающие ответы.

Попов Д.Д. – начальник МКУ «Управление культуры Чурапчинского улуса»:

«в связи с объявлением 2022 года – Годом народного искусства и нематериального культурного наследия народов России в рамках основной деятельности АУ РДНТ «Айыл» рассмотреть возможность увеличения средств на организацию и проведения культурных мероприятий;

Смирников М.В. – депутат улусного (районного) Совета депутатов МО «Чурапчинский улус (район)»:

«провести работу по вопросу увеличения штатных единиц учреждения культуры сельских поселений с численностью до 1000

чел.»

Оконешников И.И. – начальник МБУ «Управление ФКиС Чурапчинского улуса»:

«в связи с проведением в 2022 году VIII Спортивных Игр народов Якутии в селе Борогонцы Усть-Алданского улуса рассмотреть возможность увеличения средств на участие сборной команды Чурапчинского улуса»;

Адамова Т.В. – специалист архивного дела администрации МО «Чурапчинский улус (район)»:

«МКУ «СЗ по САЗ Чурапчинского улуса» необходимо принять на контроль подготовку проектно-сметной документации, а также проведения государственной экспертизы строительства объекта «Школа-сад на 90/40 мест в с. Толон Чурапчинского улуса РС(Я)» и провести работу для включения объекта в инвестиционных программах РС(Я);

«рассмотреть возможность включения в проект бюджета МО «Чурапчинский улус (район)» РС(Я) на 2022 год и на плановый период 2023 и 2024 годов содержание специалиста архивного дела (приобретение ОС, проведение ремонта в кабинете архива и т.д.)»

Максимов А.П. – заместитель начальника МКУ «Управление образования Чурапчинского улуса»:

«в целях развития дополнительного образования детей рассмотреть возможность увеличения финансирования на участие одаренных детей во всероссийских, республиканских мероприятиях в МБУ ДО «Радость», МБУ ДО «ДЮСШ»;

Оконешников Я.П. – депутат улусного (районного) Совета депутатов МО «Чурапчинский улус (район)»:

«в целях поддержки детского спорта увеличить размер финансирования МБУ ДО «ДЮСШ»;

Архипов И.Н. – депутат улусного (районного) Совета депутатов МО «Чурапчинский улус (район)»:

«в целях популяризации бильярдного спорта и вовлечение детей и подростков к данному виду спорта рассмотреть возможность выделения штатной единицы тренера в МБУ ДО «ДЮСШ»;

Захаров А.А. – председатель улусного (районного) Совета депутатов МО

«Чурапчинский улус (район)»:

«в связи с проведением юбилейных мероприятий (100-летие образования Якутской АССР, 80-летие насильственного переселения Чурапчинских колхозов в северные районы республики, 130-летие со дня рождения Якушева С.С. - Эрилик Эристиана) рассмотреть возможность увеличения финансирования муниципальной программы «Старшее поколение в муниципальном образовании Чурапчинский улус (район) на 2015-2024 годы» до 2500 тыс. руб.;

Сивцев А.И. – начальник МКУ УСХ Чурапчинского улуса:

«в целях реализации Межмуниципальной программы «Развитие сельского хозяйства в Чурапчинского улуса на 2019-2024 годы» дополнительно предусмотреть в проект бюджета МО «Чурапчинский улус (район)» РС(Я) на 2022 год и на плановый период 2023 и 2024 годов 3000 тыс.руб. (на приобретение зернофуража, комбикорма, на создание убойных площадок в наслегах);

Аммосов Н.И. – заместитель главы МО «Чурапчинский улус (район)» по социальным вопросам:

«в связи с многочисленными обращениями жителей района по вопросу оказания материальной помощи внести изменения и дополнения в Положение резервом фонде администрации района в части раздела «Материальная помощь»;

По результатам выступлений докладчиков и иных участников публичных слушаний рекомендовано одобрить проект бюджета МО «Чурапчинский улус (район)» РС(Я) на 2022 год и на плановый период 2023 и 2024 годов.

Голосовали:

«за» – 40 «против» – 0 «воздержался» – 0

По итогам проведения публичных слушаний их участники решили:

Поддержать и направить проект бюджета МО «Чурапчинский улус (район)» РС(Я) на 2022 год и на плановый период 2023 и 2024 годов на рассмотрение улусного (районного) Совета депутатов МО «Чурапчинский улус (район)» РС(Я).

Р.Г. Васильев, председатель,
Л.М. Саввина, Ю.С. Кардашевская,
секретари.

Дьүөгэбит мөссүөнүн хаһан да умнуохпут суоба...

Серго Орджикидзе аатынан Дьокуускайдаагы медицинскэй училищета биригэ үөрэммит, өр сылларга Чурапчы баһыһатыгар үлэһэбит үлэһэнээхпит, табаарыспыт, биир идэһэспит **Барахсанова (Хотанова) Мария Васильевна** биһиги кэксэбиттэн туораабыта бу дыл, ахсынны 8 күнүгэр 40 хонугун туолар. Машабыт туһунан ахтан-санаан ааһахпыттын баһарабыт. 1977 с. муус устар 1 күнүгэр училищени бүтэрэн, 13 буолан дойдубутугар ананан кэлбиппит. Эдэр испислиистэри оройун араас нэһиликтэригэр ыталаабыттар. Мария Васильевна Кытаанаха анаммыта. Онно үлэһи сылдьан олоһун арыһын Василий Михайлович Барахсановы көрсөн ыал буолбуттара. Кытаанаха төһө да кылгастык үлэһэтэр, дьон убаастабылын ылбыта. Дьиз кэргэнин балаһыанньатынан Чурапчыга көһөн, кини баһыһага өр кэмиз үлэһэбит. Кини дьиз кэргэнигэр, дьонго, үлэтигэр сыһыана холобурга эрэ сылдьара. Ого консультациятыгар прививка кабинетын өр кэмиз үтүө суобастаахтык салайбыта. 1999 сылтан 2008 сылга диэри, бочуоттаах сыннаһанга тахсар диэри дерматолог кабинетыгар биһэһэринэн үлэһэбит. Кийиттэн үгүс болбосомтону, тулуур, кыһамныыны эрэйэр үлэни чыһээхтик толорбута. Ханнык баһарар үлэни, соруудагы ис сүрөттөн олус кыһанан толороро, кининиз барыта хаачыстыбалаах буолара, кэмизгэр толорон иһэрэ. Араас ытыллар дьаһалларга кини бастакынан кэлэрэ, онно солбуллубат фотограф буолара, ол үтүө түгэнэри түһэрэн, кэпсизгэлэригэр босхо түнэтэрэ. Мария Васильевна дьыннэх Далбар Хотун эгэ дьиз кэргэнигэр олус бэринилээх, уоллаах кыһын наһаа таптыыра, сизиннэммитигэр кини саба дьоллоох киһи суох этэ. Кэргэнин Василий Михайлович массыынаһынан кэпсизгэлэрин тизээн тэрээһиннэргэ илдьэрэ. Машабыт барахсан үтүө сэрэтиин, майгытын, ыраас дууһатын хаһан да умнуохпут суоба...

Биригэ үөрэммит дьүөгэлэрэ Е. С. Уарова, А.Е. Толстякова, М.П. Баягантаева, А. И. Коркин.

Соловьев орто оскуолатын Бочуоттаах үлэһитэ, СӨ үөрэҕиритин туйгуна, "Соловьев нэһилиэкс сайдарын иһин" бэлэз хаһаайына **СОБАКИН Гаврил Иннокентьевич** бу дыл, сэттинны 28 күнүгэр соһумардык олохтон туораабытын бары доһотторугар, аймактарыгар, үлэһэннэхтэригэр диригин курутуйан туран иһитиннэрбит.

Мырылаттан, Дьокуускайтан, Москвадан биригэ төрөөбүттэрэ.

Кутурбанныарын тиздэллэр:

- Ытыктыр биир дойдулаахтара, СӨ үөрэҕиритин туйгуна, педагогическай үлэ бэтэрээнэ, Собакиннар халын аймак таптааллаах убайдара Собакин Гаврил Иннокентьевич ыарахан ыарыттан соһумардык олохтон туораабытын, эдийиһигэр Ефросинья Иннокентьевна, балтыларыгар Мотрена Иннокентьевна, Мария Иннокентьевна, биригэ үлэһит кэпсизгэлэригэр Акулина Иннокентьевна, Аида Иннокентьевна, бырааттарыгар Иннокентий Иннокентьевич, Петр Иннокентьевич, Тизгэйбэт Логонтой уолугар, Дмитрий Иннокентьевич, кийиһтэригэр, күтүөттэригэр, сизин балтыларыгар, бырааттарыгар, сизиннэригэр, чугас аймактарыгар, доһотторугар, үөрэнээччилэригэр Соловьев нэһилиэтин дьаһалтата, дьокуааттарын сэбиэтэ, кырдыабаастарын субэтэ.

- Ытыктыр аймактара, Соловьев орто оскуолатын Бочуоттаах учуутала, бэтэрээнэ, өр сылларга үлэ сыннаһан лааһарын салайбыт, үгүс ыңчаты үлэһэ-хамнаһа уһуйбут Собакин

Гаврил Иннокентьевич соһумардык олохтон туораабытын, биригэ төрөөбүттэригэр, аймактарыгар, билэр дьонугар Чурапчытан, Дьокуускайтан, Мырылаттан Батариннар уонна кинилэр оҕолоро, Мииринэйтэн Никитиннэр, Чурапчытан Пудовтар.

- Ытыктыр, истинник саныыр учууталлара Собакин Гаврил Иннокентьевич соһумардык олохтон туораабытын, биригэ төрөөбүттэригэр, аймактарыгар үлэһит оҕолоро – Соловьев 8 кылаастаах оскуолатын 1986с. ылуһа.

- Таптааллаах убайа, Мырыла бөһүөлэтин олохтооҕо Собакин Гаврил Иннокентьевич эмискэ ыалдьан олохтон туораабытын, оҕо замстарын, биригэ үөрэммит дьүөгэлэригэр Марфа Иннокентьевна Соловьев 8 кылаастаах оскуолатын 1972с. биригэ бүтэрбит дьүөгэлэр Людмила Васильева, Екатерина Ефремова, Мотрена Попова, Елена Алексеева, Елена Таптырова.

- Ытыктыр күндү убайдара Собакин Гаврил Иннокентьевич ыарахан ыалдьан эмискэ олохтон туораабытын, биригэ төрөөбүттэригэр, кинилэр дьиз кэргэнигэр, чугас аймактарыгар Чурапчытан, Дьокуускайтан, Тулаптытан бары Марковтар, Дьяковскайдар, Илларионовтар.

- Күндү убайдара Собакин Гаврил Иннокентьевич олохтон туораабытын, кийиһтэригэр Акулина, бырааттарыгар Анатолийга, оҕолоругар, сизиннэригэр Чурапчытан, Дьокуускайтан Антон Сергеев дьиз кэргэнэ.

Чурапчы сэлэһиннэтин олохтооҕо, таптааллаах кэргэни, аҕабыт, эһэбит **НОЕВ Василий Васильевич** бу дыл, сэттинны 30 күнүгэр ыарахан ыалдьан соһумардык олохтон туораабытын бары аймактарыгар, табаарыстарыгар, билэр дьонугар диригин курутуйан туран иһитиннэрбит.

Кэргэнэ, оҕолоро, сизиннэ, биригэ төрөөбүттэрэ.

Кутурбанныарын тиздэллэр:

- Чурапчы нэһилиэтин олохтооҕо Ноев Василий Васильевич ыарахан ыалдьан олохтон туораабытын, бырааттарыгар, биригэ үөрэммит табаарыстарыгар Алексейга, кэргэнигэр Анастасияга, оҕолоругар, сизиннэригэр, биригэ төрөөбүттэригэр Чурапчы орто оскуолатын 1983с. ылуһа.

- Ыкса ыалларын аҕа баһылыга Ноев Василий Васильевич ыарахан ыалдьан олохтон туораабытын, кэргэнигэр Анастасия Петровнага, оҕолоругар, биригэ төрөөбүттэригэр Ыкса ыаллара Аржаковтар, Ноговицыннар, Гуляевтар, Сивцевтар, Слепцовтар.

- Чурапчы нэһилиэтин олохтооҕо, ытыктыр күтүөттэрэ Ноев Василий Васильевич ыарахан ыалдьан олохтон туораабытын, кэргэнигэр балтыларыгар Анастасия Петровнага, оҕолоругар, аймактарыгар Хотоботтон, Соморсунтан, Мэндигэттэн аймактара Елена, Пелагея, Иван, Пётр Капитоновтар.

- Чурапчы нэһилиэтин олохтооҕо Ноев Василий Васильевич ыарахан ыалдьан олохтон туораабытын, кэргэнигэр Анастасияга, оҕолоругар, сизиннэригэр, биригэ төрөөбүттэригэр ыаллара Решетниковалар,

Устиновтар, Поисеевтар, Поповтар, Поповтар.

- Биригэ төрөөбүт быраата Ноев Василий Васильевич ыарахан ыалдьан олохтон туораабытын, күндүтүк саныыр дьүөгэлэригэр Нина Васильевнага тутуу тэрилтэтигэр биригэ үлэһэбит дьүөгэлэрэ.

- Таптааллаах кэргэнэ, аҕалара, эһэлэрэ Ноев Василий Васильевич ыарахан ыалдьан олохтон туораабытын, балтыларыгар, эдийиһиригэр Анастасия Петровнага, оҕолоругар, сизиннэригэр аҕаҕа Николай Петрович, Екатерина Михайловна, Михайловтар, Петровтар, Тарасовтар, Пермиковтар, Петровтар.

- Күндү күтүөттэрэ Ноев Василий Васильевич ыарахан ыалдьан олохтон туораабытын, эдийиһиригэр, балтыларыгар Анастасия Петровнага, оҕолоругар Альберга, Викторига, биригэ төрөөбүттэригэр-Вера Васильевнага, Алексейга, Нинага, Лидияга, аймактарыгар Майаттан, Дьокуускайтан, Диринтэн Тарасовтар, А.П. Илларионовтар.

- Таптааллаах бырааттара, убайдара, аҕаҕалара, Чурапчы нэһилиэтин олохтооҕо Ноев Василий Васильевич ыарахан ыалдьан олохтон туораабытын, кийиһтэригэр Анастасия Петровнага, оҕолоругар Иван, Альберт, Викторига дьиз кэргэттэригэр, сизиннэригэр эдийиһиригэр, балта, быраата уонна кинилэр дьиз кэргэттэрэ, сизин балтылара, бырааттара, аймактара.

- Убайдара, бырааттара Ноев Василий Васильевич ыарахан ыалдьан олохтон туораабытын, кэргэнигэр Анастасия Петровнага, оҕолоругар, биригэ төрөөбүттэригэр, сизиннэригэр Ульяна, Дмитрий Дыдаевтар оҕолоро, сизиннэ, хос сизиннэ,

САНА ОЛОХ

2022 СЫЛ

БАСТАКЫ АҢААРЫГАР
СУРУТАРГА ТИЭТЭЙИҢ

Почта нөҥүө сурутуу - 467, 34 солк.

Альтернативнай

(эрэдээксийэттэн кэлэн ылыы) - 420 солк.

Чурапчы хайыатын

СУРУТ! ААХ! СЭРГЭЭ!

Дойдун тыынынан угуттан!

БИЛЛЭРИИ / ОБЪЯВЛЕНИЕ

Виктор Алексеевич Лебедев аатыгар 2011с. бэрлэһит 14 № -дээх Одьулууннаагы лицей суоллар кууруһун бүтэрбитин туһунан диплом сүппүтүнэн, дьинэ суобунан аабыллар.

Наталья Васильевна Никитина аатыгар И.М. Павлов аатынан орто оскуоланы 2006с. бүтэрбитин туһунан 4947822 №-дээх аттестат сүппүтүнэн, дьинэ суобунан аабыллар.

МАХТАНАБЫТ

Мин, Чурапчы сэлэһиннэтин олохтооҕо, иккис группалаах инбэлиит, Тамара Иннокентьевна Дьяконова, быйыл күһүн балаһан ыйыгар коронавирус дьаһар хаптаран, балаһага киирбитим. Онно икки нэдиэлэттэн ордук көм устата сытан эмтэнэн, үтүөрэн табыстым. Киирэрбэр олус мөлөх туруктаах этим. Онуоха турук халааттаах аһыһалларым көмөтүнэн ыарахан ыарыттан быһананым. Спестэрэлэр күннэри-түүннэри көрөн-истэн эмтээтилэр. Ону тэнэ эмтээбит бырааһым кэпсэтин, онно киирбит кийиттэн күүстээх эми атылаһан, эмтэнэн үтүөрдүм. Онон Сахаага Алексеевна Ноговицынага махтанан туран, үлэтигэр үрдүк ситиһини, туйгун доруобуйаны, олоһор дьолу баһарабын.

Ону тэнэ үлэһит тэрилтэбэр – С. К. Макаров аатынан гимназия кэпсизтигэр, профсоюз бэрэссэдээтэлигэр Прокопий Прокопьевич Захаровка, уонна "Маарыкчаан" ТОС салайааччытыгар Светлана Иванова Алексеевага, биридиһлээн көмөлөспүт үтүө санаалаах дьоммор-сэргэбэр, доһотторбор истин махталбын тиздэбин. Бука барыгытыгар кытаанах доруобуйаны баһарабын, этэннэ сылдьыҥ.

Тамара ДЬЯКОНОВА, Чурапчы нэһилиэтин олохтооҕо.

Убаастыыр убайыт, Чурапчы улуһун сайдыытыгар бэйэтин суолун хаалларбыт ытыктыр кийит

МАКАРОВ Семен Петрович
олохтон туораабытын, эдийиһигэр Дария Петровнага, оҕолоругар, сизиннэригэр, бары аймактарыгар диригин кутурбаммытын тиздэбит.

Чурапчытан Пудовтар.

Таптааллаах оҕобут, быраатпыт, убайыт, Чурапчы нэһилиэтин олохтооҕо

ПЛАТОНОВ Дмитрий Николаевич
ыарахан ыарыттан соһумардык олохтон туораабытын бары аймактарыгар, доһотторугар, билэр дьонугар диригин курутуйан туран иһитиннэрбит.

Ийэтэ, аҕата, эдийиһиһэр, быраата.

Болугур нэһилиэтин олохтооҕо, элбэх оҕо аҕата, эһэтэ

МАКАРОВ Владимир Манчарьевич
58 сааһыгар уһун ыарахан ыарыттан олохтон туораабытын, кэпсизгэлэригэр – кэргэнигэр Елена Егоровнага, уолугар Егор Васильевичка, оҕолоругар, сизиннэригэр, бары аймактарыгар, доһотторугар диригин кутурбаммытын тиздэбит.

Р.И. Константинов, Иван Амма орто оскуолатын салаалтата, элэктииһэ, профсоюзунун кэмитиэтэ.

Хатылы нэһилиэтин олохтооҕо, үлэ бэтэрээнэ, тыа хаһаайыстыбатыгар уһунуук үлэһэбит

ЗАХАРОВА Елена Ивановна
уһун, ыарахан ыарыттан олохтон туораабытын, кэргэнигэр Иван Николаевичка, оҕолоругар – Елизарга, Любага, Ваняга, Сергейга, сизиннэригэр, күтүөтүгэр Никитага, кийиһтэригэр, аймактарыгар диригин кутурбаммытын тиздэбит.

Винокуровтар, Матвеевтар, Н. Н. Кузьмина, Барашковтар.

Одьулуун нэһилиэтин ытык кырдыаһа, тыл, педагогическай үлэ бэтэрээнэ, Хоту көһөрүлүү кыттылааһа

ПРОКОПЬЕВА Вера Львовна
ыарахан ыарыттан олохтон туораабытын, ыарыттарыгар Екатеринага, Людмилага, Сусаннага, сизиннэригэр диригин кутурбаммытын тиздэбит.

Одьулуун нэһилиэтин дьаһалтата, пенсионердарын Сэбиэтэ.

Ген. дириэктэр - Н.М. СТРУЧКОВА.
Гд.эрдээктэр - Л.В. ГОРОХОВА.
Шэф-эрдээктэр - Е.Г. МАКАРИНСКАЯ.
1-кы категориялаах эрдээктэр - А.Н. ЗАХАРОВА.
2-с категориялаах эрдээктэр - А.М. СПЕЦОВ.
Кореспондентер - М.В. ПЕТРОВА, С.А. ЖЕНДРИНСКЭЙ.
Худ.эрдээктэр - Л.К. ПОПОВА.
Бэһээтэһи - Ф.А. ПРОТОДЬЯКОНОВ.

Тэрийэн таһаарыһааччылар: СӨ Бырабытыһыстыбата, Саха Өрөспүүбүлүтэтин "Сахабэһээт" Оудаарыстыбанын автономнай тэрилтэ.
677000, Дьокуускай к. Орджикидзе уул. 31, 124 каб.
тэл/факс: (411-2) 34-39-17 e-mail: sakhapress@mail.ru.
Российской Федерации Россия Федерация СӨ сатааталыгар
2020 с. бос мыйан 3 күнүгэр регистрацияламмыт нуморо
- ПИ №ТУ14-00568.

Эрдээксийэ адырыһа:
678570, Чурапчы сал., Карл Маркс уул., 26 "а".
Тел.уоннэрибит:
эрдээктэр - 41-332,
отделлар - 41-265.
E-mail: sanaoloh@mail.ru,
сайт: sanaoloh.ru,
Instagram: @sanaoloh

Бэһээтэ саһаа: № 69 (11822)
Кэһэй: 2 бэһ. лавка
Ахсаана 1200. Хаһыат сыаната: 20
Аһаар суруйар эһээтэр саһаа редакция
постановкалар, лавка саһаа редакция
бэһээтэ: Сүдүккэ ыһаагыгар аһаар
кыһаамаккаларга эһээтэр саһаа редакция
бэһээтэ: Сүдүккэ ыһаагыгар аһаар